

РОЗДІЛ VIII. ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАКТИКИ

УДК 378:808.501

Ольга Красницька

Національний університет оборони України

ORCID ID 0000-0002-0417-3318

DOI 10.24139/2312-5993/2025.04/316-329

ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ВВНЗ ДО ОРАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ, РІВНІ

У статті представлено результати педагогічного оцінювання готовності викладачів вищих військових навчальних закладів до ораторської діяльності. Проаналізовано освітньо-наукові програми підготовки докторів філософії на предмет наявності дисциплін, що забезпечують риторичну підготовку викладача.

Розкрито сутність понять «готовність викладача до ораторської діяльності» та «рівень готовності викладача до ораторської діяльності». Дано змістову характеристику критеріїв готовності викладача до ораторської діяльності й визначено їх показники: мотиваційно-цільового (мотивація до успіху, потреба в досягненнях); світоглядно-пізнавального (риторичні знання, світогляд дослідника, ораторські звички); автентично-творчого (автентичність, упевненість у собі, креативність); комунікативно-емоційного (комунікабельність, комунікативна толерантність, емоційний інтелект); діяльнісно-рефлексивного (лідерська позиція, ораторські вміння, рефлексивність). Представлено діагностичний інструментарій їх оцінювання. Готовність викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності інтерпретовано за чотирма рівнями: творчим, інтеріоризованим, конструктивним, початковим.

Ключові слова: педагогічна риторика, публічний виступ, оратор (спікер), комунікація, риторичні знання, ораторські вміння, професійні властивості спікера, риторична взаємодія, ораторська практика, готовність викладача до ораторської діяльності.

Постановка проблеми. В умовах сучасного освітнього простору постає питання підготовки викладача до ораторської діяльності, адже від якості виконання ним ролі оратора (лектора, професійного спікера) залежать результати освітньої діяльності слухачів (курсантів, студентів). Сьогодні вони мають безмежний доступ до інформації через книжки, освітні онлайн-платформи, відкриті бібліотеки, ютуб, соціальні мережі, тематичні/особисті сайти освітян, подкасти, що повноцінно можуть задовольнити пізнавальні, інформаційні, освітні потреби. Сучасний викладач вимушений боротися за увагу цільової аудиторії.

Ораторські вміння (зокрема вміння ясно й чітко висловлювати думку, зрозуміло, лаконічно та змістовно доносити інформацію, аргументовано висловлювати позицію, контраргументувати бачення

опонента, будувати ефективну взаємодію з цільовою аудиторією, зацікавлювати й керувати її увагою, ефектно візуалізувати навчальний контент, добирати актуальний та оригінальний матеріал для цільової аудиторії, впливати на її візуальний, аудіальний, кінестетичний і дигітальний канали сприйняття інформації, забезпечувати правильне декодування повідомлення, організовувати творчу полеміку, створювати позитивно енергетично заряджене ораторське поле та відкрите комунікативне середовище, здійснювати інформаційний, когнітивний, емоційний і психологічний вплив на слухачів) забезпечують ефективність викладання академічних дисциплін в освітньому процесі, публічних виступів на наукових та освітніх заходах, а також спонукають науково-педагогічного працівника до постійного активного навчання, творчого особистісного розвитку, професійного самовдосконалення. Тож, постає логічне запитання: як сформувати готовність викладача до ораторської діяльності й розвинути риторичні знання, ораторські вміння та професійні властивості спікера?

Аналіз актуальних досліджень. Розглядаючи питання становлення оратора, відразу наштовхуємося на методологічні праці О. Гончарової, Л. Мацько, Н. Колотилової, О. Олійник, М. Препотенської, Г. Сагач, Л. Ткаченко, що розкривають теоретико-методичні засади риторики як науки, розвиток риторики в історичному вимірі, екзистенційні виміри риторики, розвиток галузей риторики, ретроспективу взаємозв'язку логіки й риторики. Н. Голуб та Я. Тарасевич виокремлюють засади навчання риторики в закладах освіти. Натомість К. Savellon і М. Asiri досліджують проблеми публічних виступів академічних лідерів (2024), В. Кісе розглядає особливості адаптації до віртуального середовища в онлайн-промовах (2024), J. Scott та М. Robertson вивчають аналіз цільової аудиторії в публічних виступах (2024).

У попередніх авторських розвідках з'ясовано сутність і структуру ораторської діяльності, виокремлено мету як джерело активності оратора, мотиви як внутрішній рушій, що спонукає його до ораторської діяльності, публічний виступ як засіб та основну її одиницю, риторичні знання, ораторські вміння, дії спікера, комунікаційну стратегію ораторської діяльності (Красницька, 2023). Нами розроблено модель ораторської діяльності, що містить чотири взаємопов'язані елементи, які відображають етапність дій оратора: підготовка до публічного виступу, публічна промова, зворотний зв'язок, рефлексія спікера (Красницька, 2023). Окрім цього створено портрет професійного

спікера, що виділяє його властивості, а саме: риторичні знання, ораторські вміння, лідерську позицію, ораторські звички, ораторський стиль, високий енергопотенціал, емоційний інтелект, світогляд дослідника, дизайн-мислення, автентичність оратора (Красницька, 2024). Наступним етапом нашого дослідження стало вивчення питання готовності викладача до ораторської діяльності, що передбачало оцінювання професійних властивостей спікера.

Метою статті є визначення критеріїв і показників готовності викладача до ораторської діяльності, а також оцінювання сформованості рівнів готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності.

Методи дослідження. У процесі наукових розвідок за темою статті нами використано аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукових джерел та емпіричного досвіду викладання риторики для визначення критеріїв і показників готовності викладача до ораторської діяльності; анкетування, тестування, опитування, педагогічне спостереження для з'ясування сформованості рівнів готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності. Анкетування проведено за допомогою анкети «Світогляд дослідника та професійні ораторські звички», опитування – опитувальника оцінювання риторичних знань. Для тестування використано тест-опитувальник мотивації досягнення А. Мехрабіана, опитувальник «Потреба в досягненнях» Ю. Орлова, опитувальник автентичності М. Kernis, В. Goldman, багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО-АМ), опитувальник для визначення рівня рефлексії міжособистісної взаємодії Т. Пушкар, тест упевненості в собі (адаптована методика В. Ромерка), методику дослідження креативності, методику діагностики комунікативної толерантності В. Бойка, методику діагностики емоційного інтелекту Н. Холла, методику визначення ефективності лідерства.

Виклад основного матеріалу. Підготовка викладачів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) здійснюється на другому (магістерському) рівні за спеціальністю А 1 Освітні науки (Національний університет оборони України – ОПП «Педагогіка вищої військової школи», Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Військова академія (м. Одеса) – ОПП «Педагогіка вищої професійної військової освіти») та третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у ВВНЗ України.

Основу підготовки викладача до ораторської діяльності складає вивчення освітнього курсу з риторики, який закладає фундамент

риторичних знань, ораторських умінь і професійних властивостей спікера. У зв'язку з цим нами проаналізовано 22 освітньо-наукові програми ВНЗ України третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, акцентовано на обов'язкових і вибіркових освітніх компонентах. З'ясовано наявність академічної дисципліни, що забезпечує риторичну підготовку викладача до ораторської діяльності й розвиток професійних властивостей спікера, лише у двох ВНЗ:

– Військовому інституті телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, де освітній компонент є обов'язковим за ОНП «Інформаційні системи та технології», «Озброєння та військова техніка». Дисципліна «Педагогічна риторика та культура спілкування» викладається в обсязі 90 год, із них 32 год відведено на аудиторну роботу (8 год – лекції, 18 год – групові заняття, семінари, 4 год – практичні заняття), 60 год – самостійну роботу.

– Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, де освітній компонент вибірковий за ОНП «Інформаційні системи та технології військового призначення», «Військова педагогіка», «Історія та археологія», «Озброєння та військова техніка Сухопутних військ». Дисципліна «Ораторська майстерність викладача вищої військової школи» має обсяг 90 год, із яких 30 год аудиторних занять (лекції – 6 год, групові заняття – 10 год, практичні заняття – 12 год, залік – 2 год), 60 год самостійної роботи.

Аналіз робочих програм засвідчив більш теоретичну спрямованість академічних дисциплін і навчальних занять зокрема. Натомість ми вбачаємо потребу у збільшенні кількості практичних занять, що забезпечують ораторську практику ад'юнктів, спрямовану на розвиток професійних властивостей спікера.

У Національному університеті оборони України нами викладається дисципліна «Сучасна педагогічна риторика» для всіх здобувачів ступеня доктора філософії за 10 ОНП в обсязі 90 год, із яких 60 год виділено на аудиторну роботу. Окрім цього 16 год присвячено лекційним заняттям, 40 год – практичним заняттям, 4 год відводиться на іспит. Практичні заняття спрямовані на втілення риторичних знань в ораторську практику, розвиток ораторських умінь і професійних властивостей спікера, тому супроводжуються публічними виступами різних видів і типів (інформаційними, переконливими, протокольними-етикетними). Іспит ми проводимо методом інтерактивного опитування (для з'ясування рівня риторичних знань) і публічного виступу.

Під час вивчення курсу ад'юнкти виголошують 12 публічних промов, проходять тренінг «Думати й говорити: креативність в ораторській діяльності викладача», чотири практичні заняття передбачають розвиток техніки мовлення. Окрім цього вони наприкінці вивчення дисципліни виконують творчу роботу «Мій шлях до професійного спікера», спрямовану на рефлексію ораторської діяльності й індивідуального шляху становлення професійного оратора. Вона дає змогу проаналізувати отримані риторичні знання, розвинені ораторські вміння, якості, усвідомити свої сильні та слабкі сторони як оратора, виокремити форми, методи й засоби становлення «Я-спікера», окреслити зону майбутнього розвитку.

Отже, емпіричний досвід ораторської діяльності та викладання риторики на другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях вищої освіти, курсах підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників, ґрунтовне вивчення теоретико-методологічних засад ораторської діяльності спонукали нас дослідити практичний стан готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності. Експериментальною базою дослідження обрано Національний університет оборони України, вибірку склали 225 ад'юнктів першого року підготовки. Оцінювання готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності проводилося протягом 2020–2025 рр.

По-перше, нами визначено критерії, показники та рівні готовності викладача до ораторської діяльності. *По-друге*, відповідно до показників дібрано діагностичний інструментарій їх оцінювання. *По-третьє*, проаналізовано рівні готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності, інтерпретовано отримані результати.

Готовність викладача до ораторської діяльності ми розглядаємо як сформованість риторичних знань, ораторських умінь і професійних властивостей спікера на рівні риторичної підготовленості до ефективного виконання риторичних завдань, риторичної взаємодії у процесі ораторської діяльності, інформаційного, когнітивного, емоційного та психологічного впливу оратора на цільову аудиторію.

Критеріями готовності викладача до ораторської діяльності визначено такі: мотиваційно-цільовий; світоглядно-пізнавальний; автентично-творчий; комунікативно-емоційний; діяльнісно-рефлексивний. Надамо лаконічну їх характеристику.

Мотиваційно-цільовий критерій визначає потреби, мотиви й цілі, які постають засобами психічної регуляції ораторської діяльності.

Мотиви й цілі є складовими елементами структури ораторської діяльності (Красницька, 2023). Як зазначає В. Роменець, мотиви впливають на дії оратора, що відображають внутрішній світ і їх суб'єктивний сенс для спікера та аудиторії. Учений вказує на оптимум мотивації, що визначає найкращу якість виконання ораторської діяльності (Основи психології, 2006). Окрім цього будь-які дії мають бути осмисленими. Діяльність неможлива без мети, без смислу. Оратор повинен бачити сенс кожної своєї дії (Хміляр, 2018, с. 107).

Мотиваційно-цільовий критерій орієнтує викладача на розвиток мотивації до успіху, стійкої потреби в досягненнях, викорінення мотивації до уникнення невдачі, що впливає на його лідерське бачення, спрямованість на служіння аудиторії, сприйняття кожного публічного виступу як освітнього вчинку, постановку й досягнення конкретних цілей у публічних промовах, самореалізацію, самоствердження та професійне самоздійснення, суб'єктність і вчинковість в ораторській діяльності.

Мотивація до успіху та потреба в досягненнях спонукають оратора до постановки й досягнення конкретних цілей у процесі публічного мовлення, ретельної підготовки до промов, скеровують до результативності публічних виступів як для викладача, так і слухачів. Окрім цього вони стають спонукою до дій і нових викликів в особистісному зростанні, розширенні освітньо-інтелектуального горизонту, розвитку світогляду дослідника, професійному становленні спікера, формуванні педагогічного іміджу й особистого бренду, здобуття авторитету у військовому середовищі та слухацькій (курсантській) аудиторії. Отже, показниками мотиваційно-цільового критерію готовності викладача до ораторської діяльності виділяємо *мотивацію до успіху та потребу в досягненнях*.

Світоглядно-пізнавальний критерій визначає прагнення викладача до пізнання, дослідження, систематичного творчого пошуку і наукових розвідок, особистісного й професійного розвитку, досягнення експертності та інноваційності у професійній діяльності, свідоме перетворення навколишньої дійсності в можливість для розвитку й зростання, усвідомлення ролі оратора та ефективності ораторської діяльності в розкритті потенціалу слухачів (курсантів, студентів), трансформації його знань у їхній розвиток, забезпеченні інтелектуального потенціалу на полі бою.

Світогляд дослідника, основу якого складають допитливість, уява й творче мислення, не дає змоги викладачу застигнути на місці,

спонукає до розвитку риторичних знань, ораторських умінь і професійних властивостей спікера, систематичної риторичної підготовки засобами неформальної та інформальної освіти, розвитку soft skills і hard skills оратора, а також до пошуку нового, оригінального, що викличе активний інтерес як у нього, так і в цільової аудиторії.

Допитливість стає фундаментальною властивістю, що розвиває ідеї найвищого рівня, постійно підштовхує оратора відкривати для себе нові освітні горизонти, зокрема через читання, не задовольнятися здобутим знанням, повсякчас підвищувати ерудованість, перетворювати отриману інформацію в особистісне знання, розвивати дизайн-мислення та прагнути експертності. Адже оригінальні публічні виступи, сучасний освітній і навчальний контент створюються на основі не лише фундаментальних знань викладача, а й багатого світогляду, високої ерудованості та вміння синтезувати знання з різних галузей. Тож, показниками світоглядно-пізнавального критерію готовності викладача до ораторської діяльності визначаємо *риторичні знання, світогляд дослідника, ораторські звички*.

Автентично-творчий критерій дає змогу розкрити особистість та індивідуальність оратора, виявити його справжнє «Я», інтелектуально-творчий потенціал, простежити картину світу й реалізацію творчої самобутності в ораторській діяльності. Автентична особистість чітко усвідомлює власні сильні та слабкі сторони, здатна до внутрішнього осмислення, інтеріоризації знань у картину світу Я-оратора, досягнення внутрішньої свободи через реалізацію «Я» в ораторській та освітній діяльності, планує динамічно-лонгітудне становлення як експерта в освітній (науковій) галузі й професійного спікера в ораторській діяльності, зорієнтована на вчинковість. Адже, як підкреслює В. Роменець, саме вчинок викристалізовує неповторний зміст «Я» викладача й робить його доступним безпосередньому спостереженню. Згідно з дослідником, зорієнтованість оратора на вчинковість і сприйняття публічного виступу як освітнього вчинку унеможлиблює стереотипність та слідування усталеному в ораторській діяльності. Натомість зміст діяння викладача постає в неповторному, індивідуалізованому способі вчинення (Основи психології, 2006). Відповідно це вимагає креативності, інтелектуальної розкнутості, дизайн-мислення й творчої свободи виявлення особистості в роботі спікера, водночас формує його ораторський стиль.

Автентична, упевнена в собі особистість здатна реалізувати творчий потенціал, проявити творчу сміливість в ораторській

діяльності, продукувати нові ідеї й педагогічні новації, навіть «жити у світі ідей», повсякчас працювати з новими викликами, різними цільовими та статусними аудиторіями, виявляти лідерство, прагнути до досконалості. Коли предметом перетворення викладача, як зазначає В. Роменець, стає «світ ідей», ідеалів, прагнень, його діяльність набуває іншого змісту – ціннісного духовного творення (Основи психології, 2006). Відповідно до характеристики автентично-творчого критерію показниками готовності викладача до ораторської діяльності ми визначаємо *автентичність, упевненість у собі, креативність*.

Комунікативно-емоційний критерій виявляє здатність оратора встановлювати контакт, будувати риторичну взаємодію з цільовою аудиторією на комунікативному, перцептивному та інтеракційному рівнях, долати емоційну відстань між ними, слухати й чути слухача, бути привабливим і позитивно сприйнятим на емоційному рівні, завойовувати довіру аудиторії, створювати позитивно заряджене ораторське поле, що вабить енергетичним магнетизмом, відкрите комунікативне середовище, адаптивно реагувати на зміну комунікативних умов ораторської діяльності, здійснювати емоційний контроль над публічним виступом, насичувати його «емоційною енергією». Окрім цього в умовах сучасного освітнього простору будувати комунікативну взаємодію очно, віддалено та змішано, виступаючи онлайн чи офлайн або записуючи відео (відеокурс, відеолекцію, онлайн-курс), науковий подкаст.

Емоційна складова спілкування відіграє ключову роль в емоційному та психологічному впливі оратора на цільову аудиторію. Як зазначає А. Карія, щоб слухачі «занурилися» в контент промови, сконцентрували свою увагу на інформації, а вона породила в них емоційний відгук, потрібно встановити з ними емоційний зв'язок, заволодіти їхніми почуттями, викликати емоційну реакцію (Карія, 2024, с. 36). Окрім цього спікер має створити зону емоційного комфорту для виявлення та сприйняття індивідуальності слухача на особистісному й професійному рівнях на засадах комунікативної толерантності. Тож, серед показників комунікативно-емоційного критерію готовності викладача до ораторської діяльності ми виділяємо *комунікабельність, комунікативну толерантність, емоційний інтелект*.

Діяльнісно-рефлексивний критерій означає виявлення лідерської позиції та ораторського потенціалу викладача в ораторській діяльності відповідно до принципу лідерства в ораторському мистецтві, реалізацію

риторичних знань та ораторських умінь у практиці публічних виступів, володіння прагматичним арсеналом спікера, накопичення ним власної методичної скриньки дієвих ораторських методів, технік, прийомів. Уміння, як зазначає В. Роменець, виявляють здатність спікера до цілісного, повного, завершеного циклу ораторського діяння. Рівень володіння ораторськими вміннями виражається в майстерності, легкості та креативності ораторських дій (Основи психології, 2006).

Рефлексія риторичної взаємодії та зворотного зв'язку виявляє ефективність і результативність дій оратора, що засвідчать рівень його риторичної підготовленості. Останній підвищується за умови систематичної ораторської практики та реалізації повного циклу моделі ораторської діяльності (Красницька, 2023). Проведемо аналогію із сучасним воїном. Як зазначає О. Хміляр, найсильнішим інтенційним регулятором його поведінки є прагнення пройти випробування боєм. Воїн сумує за боєм, адже палке бажання відчувати найвищий прояв мужності є його сутнісною властивістю. На запитання «Навіщо людина відправляється на війну?» він має лише одну відповідь – «Для того, щоб дізнатися, чи дійсно я здатний справитися з цією роботою» (Хміляр, 2022, с. 124). Ораторські вміння та професійні властивості спікера розвиваються у процесі практики публічних виступів у різних комунікативних умовах ораторської діяльності, риторичної взаємодії з різними цільовими аудиторіями та рефлексії здобутого ораторського досвіду. Відповідно показниками діяльнісно-рефлексивного критерію готовності викладача до ораторської діяльності визначаємо *лідерську позицію, ораторські вміння, рефлексивність*.

На основі ґрунтовної характеристики мотиваційно-цільового, світоглядно-піднавального, автентично-творчого, комунікативно-емоційного та діяльнісно-рефлексивного критеріїв, а також аналізу численних публічних виступів професійних спікерів, викладачів, науковців нами запропоновано рівневу оцінку сформованості показників готовності викладача до ораторської діяльності.

Рівень готовності викладача до ораторської діяльності ми визначаємо як ступінь сформованості показників готовності до ораторської діяльності та їх прояву в поведінці спікера, що засвідчує ефективність його дій, досягнення цілей і впливу в ораторській діяльності. Виділяємо чотири рівні: творчий, інтеріоризований, конструктивний, початковий.

Задля педагогічного оцінювання рівнів готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності підбрано діагностичний інструментарій

відповідно до кожного показника. Так, мотиваційно-цільовий критерій оцінювався за допомогою тесту-опитувальника мотивації досягнення А. Мехрабіана (мотивація до успіху) та опитувальника «Потреба в досягненнях» Ю. Орлова (потреба в досягненнях). Показники світоглядно-пізнавального критерію проаналізовано шляхом використання розроблених нами опитувальника оцінювання риторичних знань (риторичні знання) й анкети «Світогляд дослідника та професійні ораторські звички», методики дослідження креативності (світогляд дослідника, ораторські звички). Для дослідження автентично-творчого критерію застосовано опитувальник автентичності М. Kernis, В. Goldman (автентичність), тест упевненості в собі (адаптована методика В. Ромерка) (упевненість у собі) та методику дослідження креативності (креативність). Показники комунікативно-емоційного критерію оцінено за допомогою багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» (МЛО-АМ) (комунікабельність), методики діагностики комунікативної толерантності В. Бойка (комунікативна толерантність), методики діагностики емоційного інтелекту Н. Холла (емоційний інтелект); діяльнісно-рефлексивного критерію – методики визначення ефективності лідерства (лідерська позиція), публічного виступу ад'юнктів (ораторські вміння), опитувальника для визначення рівня рефлексії міжособистісної взаємодії Т. Пушкар (рефлексивність).

Результати. Аналіз результатів педагогічного оцінювання рівнів готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності (рис. 1) засвідчив загалом початковий рівень у 20,24 % ад'юнктів, конструктивний – 39,98 %, інтеріоризований рівень – 26,57 %, творчий – лише у 13,21 % викладачів.

Розгляд отриманих даних за критеріями готовності до ораторської діяльності виявляє сформованість показників мотиваційно-цільового критерію на конструктивному рівні у значної частки викладачів ВВНЗ (52,89 %), початковому – 37,78 %, інтеріоризованому – 8,22 %, творчому – лише в 1,11 % досліджуваних. Виражена мотивація до уникнення невдачі і знижена потреба в досягненнях стають на заваді в побудові й реалізації комунікаційної стратегії ораторської діяльності. Окрім цього такі дані вимагають зміни мотиваційних прагнень викладачів ВВНЗ із мотивації до уникнення невдачі на мотивацію до успіху, підвищення потреби в досягненнях, оскільки вони впливають на ставлення до нових викликів, розробку та

впровадження педагогічних новацій, ретельну підготовку до публічних виступів, досягнення конкретних цілей в ораторській діяльності.

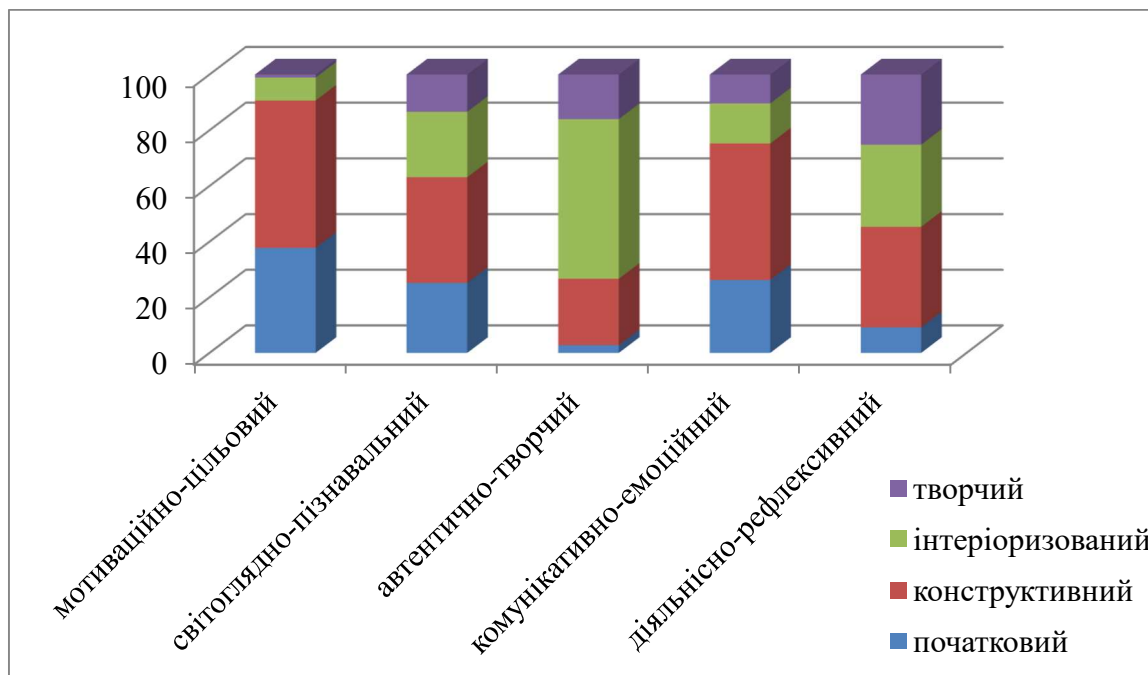

Рис. 1. Вираження рівнів готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності (за п'ятьма критеріями), (n=225), %

Показники світоглядно-пізнавального критерію розвинені на початковому рівні в 25,17 % викладачів ВВНЗ, конструктивному – 37,97 %, інтеріоризованому – 23,46 %, творчому – 13,4 %. Найнижчі результати отримано за риторичними знаннями, що вимагає нагальної риторичної підготовки викладачів ВВНЗ і викладання освітнього курсу риторики на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Окрім цього варто зауважити, що курс має містити завдання для практичних занять і самостійної роботи, спрямовані на розвиток світогляду дослідника та ораторських звичок, що виявлятимуть потребу оратора в систематичному активному навчанні, створенні нового контенту для аудиторії, інтеріоризації отриманих знань, генеруванні нових освітніх ідей.

Згідно з отриманими результатами за автентично-творчим критерієм на початковому рівні маємо найменший відсоток досліджуваних (2,82 %), а на інтеріоризованому – найбільший (57,33 %). Конструктивний рівень продемонстрували 23,85 % викладачів, творчий – 16 %. Одержані дані засвідчують розуміння ад'юнктами свого «Я-оратора», прагнення до вираження автентичності, індивідуальності в ораторській діяльності, здійснення рефлексії, що забезпечує аналіз публічного виступу та риторичної взаємодії оратора з аудиторією, виявлення його сильних і слабких сторін, побудову персонального шляху

професійного розвитку спікера. Водночас акцентуємо на необхідності розвитку автентичності та креативності викладачів ВВНЗ, усвідомленні ними відповідальності за власний розвиток, переорієнтації на творче ставлення до ораторської діяльності.

Аналіз сформованості показників комунікативно-емоційного критерію засвідчує їх початковий рівень у 26,22 % досліджуваних, конструктивний – 49,04 %, інтеріоризований – 14,37 %, творчий – 10,37 %. Серед показників найвищий рівень прояву має комунікабельність (70,22 % осіб) та емоційний інтелект (42,67 % осіб) на конструктивному рівні. Проте виявлено відсутність ад'юнктів, у яких комунікабельність розвинена на творчому рівні. Емоційний інтелект, зі свого боку, на ньому сформований лише у 7,56 % досліджуваних, що вказує на потребу в розвитку показників комунікативно-емоційного критерію загалом, адже вони забезпечують ефективність риторичної взаємодії оратора з цільовою аудиторією на комунікативному, перцептивному та інтеракційному рівнях, відчуття потреб і запитів слухачів, здійснення емоційного контролю над публічним виступом, створення енергетично зарядженого ораторського поля, насичення промови емоційною енергією.

Результати, отримані за діяльнісно-рефлексивним критерієм, засвідчили сформованість його показників на початковому рівні у 9,19 % викладачів ВВНЗ, конструктивному – 36,15 %, інтеріоризованому – 29,48 %, творчому – 25,18 %. Їх аналіз фіксує найвищі результати за показником «лідерська позиція», який на творчому рівні розвинений у 54,67 % ад'юнктів. Водночас ораторські вміння на цьому рівні мають найнижчі результати (5,33 % досліджуваних), що засвідчує певну невідповідність між прагненням до лідерства й недостатньою розвиненістю професійних властивостей, потрібних для підготовки й виголошення публічних промов. Підвищення рівня рефлексивності дасть змогу усвідомлювати слабкі сторони як кожного публічного виступу, так і особистості оратора. Окрім цього виявляти цінність зворотного зв'язку від аудиторії через запитання, коментарі, відгуки для подальшого професійного розвитку та вдосконалення риторичної підготовки.

Висновки. Аналіз отриманих результатів педагогічного оцінювання готовності викладачів ВВНЗ до ораторської діяльності засвідчив потребу в риторичній підготовці ад'юнктів, спрямованій на розвиток риторичних знань, ораторських умінь, професійних властивостей спікера та підвищення рівня готовності до ораторської діяльності за п'ятьма критеріями: мотиваційно-цільовим, світоглядно-

пізнавальним, автентично-творчим, комунікативно-емоційним і діяльнісно-рефлексивним. Викладання освітнього курсу з риторики на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти закладе фундамент розвитку викладача як професійного спікера, побудує індивідуальну траєкторію становлення оратора, сформує ораторські звички, забезпечить належну ораторську практику.

Перспективами подальших наукових розвідок є розробка моделі й технологічного забезпечення формування готовності викладача ВВНЗ до ораторської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Карія, Акаш (2024). *Надихай своєю мовою. 23 правила сторітеллінга від кращих спікерів TED Talks*. Київ : вид. дім «Сварог» (Karia, Akash (2024). *Inspire with your words. 23 storytelling rules from the best TED Talks speakers*. Kyiv: Svarog Publishing House).
- Красницька, О. В. (2023). Модель ораторської діяльності. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 4, 14–21 (Krasnytska, O. V. (2023). The oratory activity model. *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*, 4, 14–21). <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2023.292334>.
- Красницька, О. В. (2023). Ораторська діяльність у фокусі структурного відображення: від комунікації до впливу. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*, 3, 57–63 (Krasnytska, O. V. (2023). Oratory activity in the focus of structural reflection: from communication to influence. *Bulletin of Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University. Pedagogical Sciences*, 3, 57–63). <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-3-57-63>.
- Красницька, Ольга (2024). Портрет професійного спікера. *Вища освіта України*, 2, 107–116 (Krasnytska, Olha (2024). The professional speaker portrait. *Higher Education of Ukraine*, 2, 107–116). [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2024.2\(93\).13](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2024.2(93).13).
- Kice, Brent (2024). *Online Speaking. Adapting to the Virtual Environment*. The Routledge Handbook of Public Speaking Research and Theory. Routledge.
- Savellon, K. I. S, Asiri, M. S. & Chavez, J. V. (2024). Public speaking woes of academic leaders: resources and alternative ways to improve speaking with audience. *Environment and Social Psychology*, 9 (9), 2871. <https://doi.org/10.59429/esp.v9i9.2871>.
- Scott, Jackson W., Robertson, Madalena, Tatum & Nicholas T. (2024). Audience Analysis in Public Speaking. A Comprehensive Exploration. *The Routledge Handbook of Public Speaking Research and Theory*. Routledge.
- Основи психології* (2006) : підручник / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця, 6-те вид., стер. Київ : Либідь (*Fundamentals of Psychology* (2006) : textbook / edited by O. V. Kyrychuk, V. A. Roments, 6th edition, revised. Kyiv: Lybid).
- Хміляр, Олег (2018). Вплив мотиваційних чинників на процес регуляції поведінки особистості. *Проблеми підготовки фахівців-аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти* : зб. матеріалів II міжнар. наук.-метод. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 26–27 квітня 2018 р.), 106–108 (Khmliar, Oleh

(2018). The influence of motivational factors on the process of regulating personal behavior. *Problems of training agricultural specialists in higher and vocational education institutions* : collection of materials from the II International Scientific and Methodological Conference (Kamianets-Podilskyi, April 26–27, 2018), 106–108).

Хміляр, О. Ф. (2022). Психологія бойової мотивації воїна. *Вісник Національного університету оборони України*, 2 (66), 121–131 (Khmiiliar, O. F. (2022). Psychology of Warrior's Combat Motivatio. *The Bulletin of the National Defence University of Ukraine*, 2 (66), 121–131). <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-121-131>.

SUMMARY

Krasnytska Olha. Readiness of higher education institution teachers to the oratory activity: criteria, indicators, levels.

In the modern educational environment, oratory activity has become a platform for communication and rhetorical interaction between teachers and their audience (cadets, students), for the development and dissemination of modern educational content, and for influencing the target audience. At the same time, its effectiveness is ensured by the teachers' proper rhetorical preparation, high level of rhetorical knowledge, public speaking skills, and professional qualities as a speaker.

The article highlights the results of a pedagogical assessment of the readiness of teachers of higher military educational institutions for oratory activity. The educational and scientific PhD training programs were analyzed to identify the presence of academic disciplines that provide teachers with rhetorical preparation

Readiness of higher education institution teachers to the oratory activity is defined as the formation of rhetorical knowledge, oratory skills, and professional qualities of a speaker at the level of rhetorical preparedness for the effective performance of rhetorical tasks, rhetorical interaction in the process of oratory activity and the speaker's informational, cognitive, emotional, and psychological influence on the target audience.

The study provides a substantive description of the criteria for teachers' readiness for oratory activity and defines their indicators as follows: motivational and goal-oriented criterion (motivation for success, need for achievement); worldview and cognitive criterion (rhetorical knowledge, researcher's worldview, oratory habits); authentic and creative criterion (authenticity, self-confidence, creativity); communicative and emotional criterion (sociability, communicative tolerance, emotional intelligence); activity and reflective criterion (leadership position, oratory skills, reflexivity).

Diagnostic tools for assessing a teachers' readiness for public speaking are presented. The results of the pedagogical assessment of the readiness of teachers of higher educational institutions for oratory activity are interpreted according to four levels: creative, internalized, constructive, and initial.

Key words: pedagogical rhetoric, public speaking, speaker, communication, rhetorical knowledge, oratory skills, professional qualities of a speaker, rhetorical interaction, rhetorical practice, teachers' readiness for oratory activity.